

Item ea pars etiam, „non eos solos“ etc., quia etiam in antiqua lege sacerdotes distincti erant a laicis; et verba Christi: „Quorum remiseritis,“ ad solos apostolos et successores dicta sunt. Et Paulus ait Tit. I.: „Reliqui te Cretae, . . . ut constituas presbyteros“ etc.

IX. art.¹ haereticus quoque est, quia absolutio est actus judicialis. Ergo requirit jurisdictionem; et alias confusio esset in ecclesia. Et episcopi exemplo principum, et etiam Moysi, casus sibi reservant; ut alias factum est in aliis, ut in contractibus, qui olim liciti erant, postea fuerunt prohibiti; item de multis cibis. Et sic quidem expedit, ut melius iudicium fiat in poenitente.

Votum III. De sacrificio missae.

A.

Missa est verum sacrificium.

(Theiner, Acta auth. concilii Tridentini I, 603.)

Don Jacobus Laynes, Soc. Jesu, accipiens articulos de sacrificio missae; et quoad primum² probavit, eucharistiam in missa esse sacrificium.

Primo ex Malachiae I.: „Non est mihi voluntas in vobis“ etc., quum sacrificium antiquum reprobet et novum laudet „Magnum est nomen meum in gentibus;“ „ab ortu solis usque ad occasum . . . sacrificatur . . . oblatio munda.“ Et verbum praesens pro futuro capitur, quia

¹ „Absolutionis ministrum etiam si contra prohibitionem superioris absolvat, vere nihilominus absolvet a culpa et coram Deo. Ideo casuum reservationem non impedit absolutionem. Nec episcopos habere jus eos sibi reservandi, nisi quoad externam poenitentiam. — Articulus iste est Lutheri in disputatione habita anno 1518. et Melancthonis in apologia confess. Augst. cap. de confessione et satisfactione

² Primus ex articulis, qui theologis 3 Decembris 1551 discutiendi dati sunt, ita sonabat: „Missam non esse sacrificium, nec oblationem pro peccatis, sed tantum commemorationem sacrificii in cruce peracti; vocari autem a patribus translato nomine sacrificium, at vere et proprie non esse, sed tantum testamentum et promissionem remissionis peccatorum. — Hic articulus asseritur a Luthero in capt. babyl. et habetur in apolog. Augustana.“

Deo omnia praesentia sunt. Et reprobavit alios sensus. Non intelligitur de sacrificio spirituali, quia sacrificium hoc statuitur pro sensibili populo, cui convenit sacrificium etiam sensibile. Neque etiam de praedicatione potest intelligi, quia praedicatio non est sacrificium, et quia non est munda; quum proveniat a nobis, quorum opera sunt immunda; neque de passione Domini, quatenus eucharistia excluditur, quia illa in uno loco et semel est oblata, nec oblata proprie a gentibus. Idem habetur ex traditione interpretante sententiam dictam Malachiae; S. Martialis epistola ad Burdegalenses cap. III. Irenaeus lib. III. cap. XXXII. Tertullianus in Marcionem lib. III. Cyprianus lib. I. in Judaeos cap. XVI. Eusebius lib. I. de demonstratione cap. X. Augustinus lib. XVIII. de civitate Dei cap. XX. Cyrillus lib. de adoratione in Spiritum S. Damascenus lib. IV. cap. XIV. Hieronymus, Theodoretus, Remigius, Rupertus in Malachiam.¹

Probavit idem ex Daniele XII. „Juge sacrificium“ etc. quod de eucharistia doctores intelligunt, ut Methodius et Hieronymus, quia ibi loquitur de resurrectione ultima. Item ex psalm. 4: „Mirificavit Dominus sanctum suum . . . Sacrificate sacrificium justitiae“ etc., quod eucharistia est. „Signatum est super nos lumen vultus tui Domine . . . A fructu frumenti vini et olei sui multiplicati sunt;“² frumentum etenim eucharistiam notat, et oleum gratiam ejus. Item psal. 21, ut Augustinus intelligit lib. de gratia novi testamenti cap. XXXIV: „Apud te laus mea in ecclesia magna, vota mea . . . reddam, edent pauperes et saturabuntur.“

¹ De spuris epistolis Martialis supra pag. 195. Ex Irenaeo potius lib. IV. cap. 18. huc pertinet; Migne P. G. 7. 1024. Cypriani locus allegatus invenitur apud Migne P. L. 4. 687 in lib. I. Testimoniorum adversus Judaeos; Eusebi (De demonstratione evangelica) apud Migne P. G. 22. 83 Augustinus falso allegatur. Ex operibus S. Cyrilli (Alexandrinii) videntur indicari libri XVII De adoratione in spiritu et veritate; liber ejusdem de adoratione in Spiritum Sanctum nullus existit. Damasceni lib. IV. caput 13. De fide orthodoxa citandum erat (cf. supra pag. 99 et 196).

² Ibidem, videlicet Ps. 4. 7. 8.

Item psal. 49. Eusebius lib. VIII. de demonstratione. Augustinus ad Casulanum, et idem lib. XVII. de civitate Dei cap. XX. „Sacrificium et oblationem noluiti;“¹ id est eruentum et incruentum sacrificium legis, ut voces Hebraeae significant. Et utriusque successit Christus, pro primo in cruce, et pro secundo in eucharistia. Et quum sequitur: „Corpus autem aptasti mihi;“² quod de eucharistia intelligitur. Itemque psalm. 50: „Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes“ etc., et: „Ut aedificentur muri Jerusalem,“ id est ecclesiae, in qua fundamentum positum est, quod est Christus Jesus; tunc scilicet „acceptabis sacrificium iustitiae“ etc. Item psal. 61: „Erit firmamentum in terra in summis montium;“ firmamentum, id est substantificus panis, ut Rabboni, vel memorabile triticum, ut interpretatur Hieronymus; „et in summis montium“, id est supra capita sacerdotum. Item psal. 91: „Afferte Domino;“ etc. „Afferte hostiam“ etc.³

Item Lucae XXII.: „Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum.“ Et pascha non de veteri, sed de novo intelligitur in eucharistia, ut Tertullianus lib. IV. in Marcionem, Theophylactus et b. Thomas et alii interpretantur. Et pascha sacrificium est, sive agnus sacrificatus. Item I. ad Corinth. V.: „Expurgate vetus fermentum“ etc. „etenim pascha nostrum immolatus est Christus;“ ut docet b. Hieronymus in cap. I. ad Ephesios. At in cruce immolatum Christum non edimus; ergo immolatum in eucharistia. Item I. ad Cor. X.: „Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? etc. . . Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? etc. . . Non potestis mensae

¹ Ps. 39. 7.

² Hebr. 5. 1; cf. Ps. 39. 7.

³ Augustini liber De Gratia novi testamenti est inter epistolas eiusdem s. doctoris n. CXL, et locus hic pertinens legitur apud Migne 33. 573. Eusebius psalmi 39. (non 49.) versum 7. ad sacrificium missae applicat in lib. VIII. De demonstr. evang. apud Migne P. G. 22. 595. Epistola Augustini ad Casulanum est n. XXXVI. Migne P. L. 33. 198. Augustini verba allegata inveniuntur apud Migne P. L. 41. 556.

Domini participes esse et mensae daemionorum.“¹ Si immolata in lege reponerentur in altari suo, et immolata idolis a gentibus edebantur, ergo et corpus Domini immolatur, quod est in mensa sacra, id est altari. Ita enim ibi comparat Paulus altare legis et gentilium idololatrarum cum mensa nostra. Item cap. XIII. ad Hebraeos: „Optimum est gratia (scilicet eucharistiae) stabilire cor, non escis, quae non profuerunt ambulanti in eis; habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.“ Quod de eucharistia intelligitur; ergo est sacrificium. Et ita intelligunt Theodoretus et Theophylactus. Item act. apost. XIII.: „Ministrantibus autem illis“ etc., ut Roffensis interpretatur, ministerium in sanctis. Item huc faciunt loci, qui de sacerdotio et sacrificio loquuntur, ut psal. 131: „Sacerdotes tui induantur iustitiam“ etc. Isaiae LXI.: „Vos autem sacerdotes Dei,“ et LXVI.: „Assumam ex eis (id est gentibus) sacerdotes et levitas“ etc. Act. XIV.: „Quum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros“ etc. et ad Tit. I.: „Constituas per civitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi;“ et I. ad Timoth. IV.: „Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii.“ Item ad Hebr. VII.: „Translatio enim sacerdotio, necesse est“ etc.; non enim dicit extincto, sed translato, quia apud nos manet sacerdotium; ergo et oblatio, ut idem Paulus ait.

Praeterea de hostia loquitur Isaia XIX.: „Et colent eum in hostiis“ etc. et cap. LVI.: „Holocausta eorum, et victimae eorum placebunt mihi super altari meo.“ Terem. XXXIII.: „Et de sacerdotibus et de levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocausta, et incendat sacrificium“ etc. Ezech. XLIV.: „Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent.“ Malach. III.: „Et erunt Domino offerentes sacrificium in iustitia, et placebit Domino“ etc. et Matth. V.: „Si ergo offers munus tuum ad altare“ etc. Si autem habemus altare, habemus et ho-

¹ I. Cor. 10. 16. 18. 21.

stiam. Item Genes. XIV. de Melchisedech, qui panem et vinum obtulit: „Erat enim sacerdos Dei altissimi“ etc. psalmista de Christo intelligit, quum ait psal. 109: „Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.“ Et si erit sacerdos, ergo obtulit; et panem jam oblatum protulit Abrahae, ut Abimelech sacerdos dedit panem sanctum et oblatum Davidi I. Reg. XII. Praeterea quum psal. 109. dicitur: „Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech,“ non potest intelligi per oblationem in cruce, neque semel in coena factam, sed per oblationem in eucharistia, quae perpetuo fit, ut Occumenius declarat in cap. V. ad Hebr. Probatum idem ex Lucae XXII.: „Hoc facite in meam commemorationem“ etc., id est ut ipse fecit, qui consecravit; benedixit enim et sacrificavit; ait enim: „Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur,“ et „calix, qui fundetur,“¹ eo scilicet tempore antequam in cruce pateretur.

Idemque ex traditione habetur, primo ex conciliis: Nicæno cap. XIV. Ephesio epistola ad Nestorium, Chalcedonensi actione 3., Quinta Synodo act. 6., Lateranensi cap. Firmiter, Florentino in bulla Armenorum. Item ex summis pontificibus, ut Clemente epist. 2., Anacleto ep. 1., Evaristo ep. 2., Telesphoro ep. 1., Leone ep. 79., Alexandro De Consecr. dist. 2. Item ex doctoribus: Dionysio cap. III. ecclesiasticae hierarchiae, Ignatio epist. 10., Tertull. lib. 2. ad uxorem, Cypriano ep. 2. lib. 3., Lactantio lib. 4., Irenaeo lib. 4. cap. XXXII., Arnobio in psal. 4., Eucherio in Genes. cap. 1., Eusebio Caesariensi lib. 1. cap. X. de demonstratione evang., Victorino lib. 1. de trinitate, Ambrosio lib. 1. de officiis cap. XLVIII., Hieronymo in Vigilantium, Augustino lib. 16. de civitate Dei cap. XXII., Basilio lib. 2. cap. VIII. de baptismo, Chrysostomo lib. 6. de sacerdotio.²

¹ Luc. 22. 19. 20.

² Effatum concilii Nicæni, si quod genuinum huc pertinet, potius in canone 18. exstat. Vide supra p. 195 n. 1. Summorum pontificum testimonia in textu adducta, pseudoisidoriana sunt omnia excepto eo,

Probavit insuper idem ex rationibus. Sacrificium enim Melchisedech erat verum sacrificium et typus sacrificii Christi; ergo et hoc Christi erit sacrificium. Id etiam indicat nomen missae, quod mittantur angeli ad praesentandam hostiam Deo; et secundum Hebraeos sacrificium significat; haec autem moralia evangelium non abstulit. Est igitur eucharistia sacrificium, quia ei natura sacrificii convenit. Sacrificium enim proprie acceptum est sacrae rei factio, quod in eucharistia est. Item est in ea materia, videlicet Christus; forma, verba consecrationis; minister, sacerdos; finis, occupatio sancta, commercium Dei, participatio mensae Domini, gratiarum actio, impetratio beneficiorum et remissio vera peccatorum. Sacrificia autem antiquae legis remittebant peccata; ait enim Dominus: „Offerat sacrificium pro peccatis, et remittetur ei.“¹ Remittebant tamen peccata, sed non coram Deo, unde a Paulo „justitia carnis“ dicitur.² Non enim remit-

quod in Leonis epistola continetur, cujus tamen epistolae numerus falsus est; epistola nunc 59. numerata videtur intelligi. De Dionysio iam supra p. 195 n. 1. Ex s. Ignatii Antiocheni epistolae geminis huc saltem quodammodo pertinet cap. 4. ad Philadelphios et cap. 5. et 20. ad Ephesios. praeter locum ex ep. ad Smyrnaeos supra p. 195 n. 1. citatum. Cypriani illa eximia epistola significari videtur, quae fere integra de eucharistiae sacramento agit et ad Caecilium data est; nunc n. 63. Migne P. L. 4. 373. Lactantius divinarum institutionum lib. IV. cap. 14. et 24. Iren. adversus haer. lib. IV. cap. 18 (non IV. 32) ad rem nostram spectat; Migne P. G. 7. 1024. Arnobius junior l. c. Migne P. L. 53. 330. Eucherii Lugdunensis commentarii in Genesis, quae apud Migne P. L. tom 50 exhibentur, dubii sunt. Euseb. cf. supra p. 205 n. 1. Victorin. item supra p. 196 n. 1. Ambrosii locus praeclearus, ad quem auctor infra iterum recurrit, hoc loco integer retulendus est: „Umbra in lege, imago in evangelio, veritas in coelestibus (Hebr. X. 1ss.). Ante agnus offerebatur et vitulus, nunc Christus offertur; sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem; et offert se ipse quasi sacerdos, ut peccata dimittat; hic in imagine, ibi in veritate, ubi apud patrem pro nobis quasi advocatus intervenit.“ De officiis ministrorum l. c. n. 288. Migne P. L. 16. 94. — Aug. De civ. Dei l. c. Migne 41. 556. Basilius de baptismo opus dubiae originis est.

¹ Cf. Levit. IV, 19; Ezech. 45, 17. etc.

² Hebr. 9. 10.

tebant peccata vi sacrificii, sed fidei et contritionis; et quia non erant grata Deo, ut ad Hebr. Paulus dicit: „Impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata.“¹ Sacrificium vero crucis omnia peccata remittit, et ante baptismum et post commissam; ait enim Joannes, quod „sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato.“² Eucharistia etiam peccata remittit; Christus enim ait (secundum lectionem graecam): „Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, et calix, qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum.“³ Et Joannes ait: Si ambulamus in luce (id est jam baptizati), „sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato.“⁴ Item sacerdotes pro peccatis offerunt, juxta Paulum.⁵ Et quia hoc sacrificium succedit loco veterum, etiam per hoc illa supplet, quia remittit peccata, quod illa non faciebant.

Quod idem habetur ex traditione et consensu ecclesiae.

Sed eucharistia illorum tantum peccata remittit, qui fideles sunt, ut ostendit Augustinus ad Renatum, et habetur in conc. IV. Carthaginensi Non remittit igitur peccata ante baptismum sed post commissam, et omnia remittit. Unde Martialis dicit, quod non est aliud remedium ad mortem aeternam effugiendam et vitam aeternam comparandam. Et Ambrosius dicit, quod quoties offertur, fit remissio peccatorum. Remittit autem peccata vivorum fidelium et eorum, qui nos praecesserunt in veteri testamento, qui ab hoc sacrificio vim trahebant, ut Chrysost. hom. 1. ad Tim. II. et ad Matth. homilia XXVI. refert, et Rupertus lib. de gloria et honore filii hominis. Agnus enim occisus est ab origine mundi. Juvat etiam fideles defunctos ex II. Machab. XII, quia si illa pro mortuis juvabant, multo magis in novo testamento; et ita habetur ex perpetua traditione et auctoritate ecclesiae.⁶

¹ Hebr. 10, 4.

² I. Joh. 1, 7.

³ Hebr. 5, 1.

⁴ Inter Augustini epistolas nulla, quae sit genuina, ad Renatum data est; liber I. De anima et ejus origine Renato monacho dedicatur. De synodo Carthaginensi IV. vide Hefele, Conciliengeschichte 2. edit. II. 68 ss. De Martiali snpra p. 195 n. 1. Ambrosii effectum hic p. 209 n. 1. integrum sistitur. „Agnus occisus“: Apoc. 13, 8.

Remittuntur autem peccata per eucharistiam ex pacto Dei, quia ita ordinavit, ut ea ei offerretur; et quia etiam aliquo modo est cruenta, pro representationem et commemorationem, quam facit hostiae cruentae. In solo enim sanguine Christi peccata remittuntur, ut Paulus ait.¹ Eucharistia autem multis modis cruentam oblationem representat. Primo: „Hoc facite in meam commemorationem“; commemorat et spiritualiter sanguinem effusum offert; iterat passionem et eam nobis applicat. Dionysius lib. de coelesti hierar. cap. IV. docet, qualiter nos de ea participamus.² Participat autem et vivi et mortui. Applicatur enim vivis quoad venialia sine sacramento alio per devotionem tantum, quo vero ad mortalia, medio sacramento poenitentiae. Defunctis autem applicatur per communionem spiritualem fidelium. Neque vero sacrificium eucharistiae pugnat cum sacrificio crucis; hoc enim ab illo vim habet et est praemium illius; arrogat igitur, non derogat passioni Christi, et Rupertus exequias passionis Christi vocat. Item per hoc satisfit justitiae Dei, et per hoc mors illa Christi nobis applicatur, et per hoc etiam manentur, quod Christus sit sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech; magnificatur gloria Dei, honorantur sacerdotes.

Quo vero ad ritus, id est ea, quae non sunt de essentia ipsius sacramenti, etiam retinendi sunt, quia boni sunt, neque scripturae repugnant, sed devotionem augent. Neque enim in scripturae reponi debuerunt, ut ostendit Basilus cap. XXVII. de Spiritu Sancto,³ ubi reddit rationem, quare dogmata, ut ipse vocat, scribi non debeant. Sunt praeterea ab ecclesia praeepti, et a patribus approbati.

Quoad ipsos articulos, primus haereticus est. Missa enim sacrificium est, ut jam probatum est. Articulus se-

¹ Hebr. 9, 22.

² Ex Pseudodionysio forsitan caput IV. de ecclesiast. hierarchia allegandum erat.

³ Basil. I. c. Migne P. G. 32, 186.

cundus¹ etiam est haereticus. Missam enim Christus instituit, quum dixit: Hoc facite etc., scilicet quoad consecrationem, oblationem et communionem. Alia autem non substantialia a Christo instituta non sunt; neque ritus etiam ab hominibus instituti sunt simpliciter; sed a Spiritu Sancto sic declarante. Caeteri articuli² omnes etiam haeretici sunt.

E.

De sacrificio a Christo in coena oblato.

(Theiner, Acta anth. concilii Tridentinali II, 95.)

Don Jacobus Laynes, praepositus generalis soc. Jesu, qui solus ex patribus dicturus remanebat de canonibus et doctrina de missa;³ Doctrina praepnatur, et corrigitur juxta patrum sententias. Christum obtulisse in coena, asserunt ultra XL patres, tum latini tum graeci, et tam antiqui quam recentiores; nemoque contradicit, nisi primo Lutherus et ejus sequaces; magisque credendum est illis sanctis, piis, doctis patribus, quam istis novatoribus impiis et scelestis hominibus. Tum ex auctoritate Melchisedech figurae; alias Christus illam figuram non adimplevisset; nec adimplevit in cruce, sed in coena. Et praeterea ubi est consecratio cum aliqua mystica actione, ibi est sacrificium; hujusmodi sunt in coena; ergo etc. Item verba illa: „Hoc facite“⁴ . . . intelliguntur, quod ipse fecit, ut Leo serm. VII. De coena Domini,⁵ et alii doctores tradunt.

¹ „Missam non esse ex evangelio neque a Christo institutam, sed inventam ab hominibus; neque eam esse opus bonum aut meritorium; imo in ea committi manifestam et multiplicem idololatram. — Assertio haec habetur in apol. Aug. et apud Calvinum et Melancthonem in locis communibus.“

² Videlicet articuli III.—X. exhibiti apud Theiner I. 602. 603.

³ Exemplum doctrinae et canonum de missa, quod patribus concilii 6. Augusti 1562 examinandum traditum erat, impressum habetur apud Theiner II. 74 ss.

⁴ Luc. 22. 19; I. Cor. 11. 24.

⁵ Sermo VII. de passione Domini, al. sermo LVIII. ubi c. 3 (Migne P. L. 54, 335) s. Leo ait: „Quum in Caiphae atrio tractaretur, quomodo Christus posset occidi, ille corporis et sanguinis sui ordinans sacramentum, docebat, qualis Deo hostia debet offerri.“

Et alias ecclesia faceret quod Christus non fecerit; et ita ecclesia intellexit, se facere, quod Christus in coena fecit. Item verba illa: „Desiderio desideravi hoc pascha“¹ etc. doctores intellexerunt semper de eucharistia. Ergo fuit sacrificium, quia pascha non intelligitur de agno, sed de ipso corpore Christi. Praeterea Christus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Ergo habuit potestatem offerendi panem et vinum; ergo illa obtulit. Alias illa potestas fuisset otiosa; quod non est dicendum, quum praesertim Paulus dicat, proprium sacerdotis esse offerre.² Item Christus omnia, quae praecepit, prius docuit exemplo. Ergo multo magis in hoc, quia consecratio et sacrificatio non perfecte docentur absque exemplo. Item si Christus non sacrificavit, communicio illa fuit profana; quia si non sacrificavit, non consecravit; et si consecravit, ergo sacrificavit. Et quum qui comedit de hostia, participat de altari, apostoli participarunt de hostia, ergo de altari; ergo Christus sacrificavit juxta ea, quae dicit Paulus I. Cor. X. Obtulit igitur expiatorie, et vere expiavit, id est peccata purgavit (nam id significat proprie expiatio). Christus enim dicit: „Hoc est corpus, quod pro vobis datur,“ id est in vestram utilitatem, etiamsi legeretur in futuro, dabitur, quum illa crucis oblatio jamjam peragenda erat. Item Paulus ad Hebraeos dicit, sacerdotes offerre pro peccatis;³ quod multo magis fecit Christus. Et in missa Jacobi⁴ dicitur, quod dedit spiritum suum in illa actione. Ergo peccata expiavit, quum spiritum suum dederit. Idem probavit ex patribus ut Chrysostom. in hom. I. de paschate, et homil. II. in Math. Et si nostrum est idem sacrificium cum illo coenae, et nostrum est expiatorium, ergo et illud. Et nos facimus quod Christus fecit, nos expiamus, ergo et Christus. Et si erat initium passionis, ergo expiavit; et si erat sanguinis Christi,

¹ Luc. 22. 15.

² Hebr. 5. 1.

³ Ibid.

⁴ Notum est, hanc liturgiam (quam exhibet Renaudot. Liturg. orient. coll. Paris. 1716, tom. II, p. 29 ss.) non esse opus S. Jacobi fratris Domini, sed posteriori aetate confectam esse.

ergo expiavit; et si erat gratiarum actionis, ergo expiavit, quia gratiarum actio Christi est expiatoria. Differt tamen ab illo crucis, ut nostrum. Nam nostrum non offertur nisi pro fidelibus et peccatis post baptismum; ita illud coenae profuit christianis tunc viventibus et defunctis, si qui erant christiani. Illud crucis profuit omnibus; sed opus est, ut applicetur, scilicet per sacramenta, quae sunt ut quidam canales, per quos passio Christi ad nos derivatur; quae etiam virtutem dabant circumcisioni, quae aliquo modo secundum aliquos expiavit, licet esset ante Christi passionem. Et omnes actus Christi in ejus vita fuerunt expiatorii et redemptorii, quos omnes in nostram salutem operatus est, et denique consummavit omnia in cruce. Erant enim omnes actus infiniti valoris et ex infinita charitate procedebant. Et quum dicitur, passio Christi nos redemit, passio Christi comprehendit omnes actus Christi, qui ea omnia eadem charitate fecit, quae tamen in cruce magis cognoscitur; unde dicit Christus: „Ut cognoscat mundus, quia diligo patrem. Surgite, eamus“¹ etc. Est igitur crux consummatio omnium Christi passionum, et uti epilogus omnes passiones continebat. Quare Paulus dicit, quod propter obedientiam dedit illi Deus nomen supra omne nomen, et exaltavit illum² etc. Ergo tribuitur exaltatio Christi obedientiae, quae in omnibus passionibus Christi fuit, ergo non solius crucis.

Quod explicetur in doctrina, quod scilicet obtulit verum et plenum sacrificium.

IV. Vota duo de reformatione ecclesiae.

A.

Primum votum de reformatione.

(Theiner, Acta anth. concilii Tridentini II, 290.)

Generalis Jesuitarum dixit:

Reformatio est reductio ecclesiae ad primam formam, et est duplex, videlicet, interioris hominis, qui consistit in

¹ Joh. 14, 31.

² Phil. 2, 9.

spiritu adoptionis, et reformatio exterioris hominis, quae est secundum temporalia et ea, quae sunt exteriora. Quoad primam reformationem, est a Deo gratis nobis cooperantibus. Et quia conversaturi sumus cum aliis, ideo in ecclesia est etiam necessaria reformatio extrinseca; et ad hanc reducuntur ea, quae ordinantur jure ecclesiastico; et est de rebus externis, quae quamvis non sint per se bonae, tamen juvant ad ea, quae sunt per se bona. In reformatione intrinseca potest esse excessus, et ideo est variabilis. Prima reformatio pertinet ad jus divinum; secunda ad jus positivum. Ex his sequitur, quod externa reformatio semper debet habere scopum ad internam reformationem; et hinc est, quod omnes leges debent cedere legi charitatis. Ad hoc allegavit Bernardum in lib. de praecipis,¹ in quo divisit praecipia in stabilia et instabilia. Prima sunt praecipia divina; secunda humana, quae possunt mutari, et non a quocunque, sed ab habentibus auctoritatem, non quidem leviter et sine ratione, aut pro voluntate, sed rationabiliter possunt dispensari, videlicet ad lucrum et custodiam charitatis; quare non sunt mutanda, dum congrunt charitati; quum autem contraria sunt charitati, mutanda sunt, sed a praepositis. In condendis igitur canonibus attendendum est ad ea, quae sunt contra charitatem, et quae sunt cum charitate. His praesuppositis, responderet ad I. canonem,² qui loquitur de institutione bonorum episcoporum: Primus modus institutionis est extraordinarius, qui est a Deo, et hic semper est bonus. Secundus modus est ordinarius, et hic est ab hominibus, et est duplex, aut per laicos, aut clericos; per laicos, scilicet per principes aut per populum; per clericos etiam duplex, aut per papam aut per alios clericos. Omnes hujusmodi electiones humanae possunt corrumpi. Nam homines eligentes pos-

¹ Ex libro s. Bernardi Claravall. De praepo et dispensatione caput 2. (Migne P. L. 182, 863) huc pertinet.

² Agitur de formulis „canonum super abusibus circa sacramentum ordinis“, quae patribus ad examinandum exhibitae fuerant die 10. Maji 1563. Exstant apud Theiner II, 264. Canon I tractat „De examine promovendorum ad ecclesias cathedrales.“